

Toelichting op de maatregelenladder

24-8-2022

In de afgelopen twee jaar is gebleken dat het coronavirus en de maatregelen om verspreiding van het virus te voorkomen een grote impact hebben gehad op het dagelijks leven van kinderen en jongeren, en hun mentaal en sociaal welzijn. Er is veel gevraagd van de weerbaarheid en veerkracht van zowel jeugd, als de organisaties en professionals in de jeugdzorgsector. De druk op de (jeugd)zorg nam toe doordat de mentale gezondheid van jongeren ook steeds verder onder druk kwam te staan. Helaas zal corona in een bepaalde mate aanwezig blijven. Om dit najaar goed voorbereid te zijn op een toename van het coronavirus en het behoud van het (mentaal) welzijn van jeugd, wordt dit sectorplan Jeugdzorg geschreven. Hierin moet het belang van de ontwikkeling van kinderen en jongeren worden afgewogen naast het belang van het terugdringen van verspreiding van het virus. In dit plan staan, met de maatregelenladder, dus twee elementen centraal:

1. Het behoud en de ontwikkeling van de sociale en mentale gezondheid van jeugdigen en professionals.
2. Het beperken van besmettingen en behoud van fysieke gezondheid/veiligheid van jeugd en professionals, om zo goed en veilig mogelijk open te kunnen blijven.

Om dit te waarborgen, worden zo veel mogelijk preventieve maatregelen genomen, ook ter voorkoming van een snelle verspreiding van het coronavirus. Zo wordt de impact van de maatregelen op kinderen, jongeren en werknemers zo veel mogelijk beperkt en blijft de sector toegankelijk. Ook voor kinderen en gezinnen met een kwetsbare gezondheid.

Cruciale uitgangspunten

In het sectorplan Jeugdzorg zijn een aantal dwarsdoorsnijdende uitgangspunten te onderscheiden. Deze beschrijven de doelen die te allen tijde in het achterhoofd gehouden moeten worden tijdens een mogelijke opleving van het coronavirus, door zowel overheid als sector. Daaronder wordt het volgende verstaan:

- Continuïteit van de zorg blijft zoveel als mogelijk gewaarborgd. Voorzieningen blijven zo veel mogelijk open. In een *worst case scenario* is het doel om de kwaliteit en beschikbaarheid van de meest noodzakelijke zorg te blijven behouden. Dit vraagt van iedere jeugdzorgorganisatie een plan, waarin de meest noodzakelijke zorg zo lang als mogelijk wordt geborgd. Daarin is ook aandacht voor alternatieve vormen van hulp en (preventieve) inzet van PBM.
- Veiligheid en gezondheid van jeugdigen en werknemers staat voorop. Zowel de fysieke als mentale gezondheid is daarin van belang.
- 'Preventie is beter dan genezen': Sector en overheid nemen tijdig passende preventieve maatregelen. Aandacht voor naleving van de (basis)maatregelen is essentieel.
- Communicatie van overheid richting jeugdzorgsector en samenleving over coronamaatregelen is helder en concreet.
- Beschouw jeugdzorg als een onderdeel van het jeugdveld waarbij basisvoorzieningen, preventief aanbod en jeugdzorg een geheel vormen. Wanneer basisvoorzieningen (onderwijs, vrije tijd, sport) niet beschikbaar zijn voor kinderen en jongeren dan heeft dit ook een uitwerking op de jeugdzorg. Het sluiten van basisvoorzieningen heeft consequenties voor de mentale gezondheid van kinderen en gezinnen, waaronder pleeggezinnen, gezinshuizen, gezinnen met gezinsleden met een kwetsbare gezondheid, ouders met essentiële beroepen. Sluiten van basisvoorzieningen verhoogt de druk op de ambulante en verblijfs(crisis)zorg.
- Een *worst case scenario* en bijbehorende problemen zijn niet voorbij als de verspreiding van het coronavirus daalt. Mogelijk is de sector nog in crisisstand vanwege hoog ziekteverzuim, vanwege 'no shows' als gevolg van corona-besmettingen bij cliënten of vanwege een eventueel toenemende vraag naar jeugdzorg.

Algemene aandachtspunten

De maatregelenladder onderscheidt vier treden(/fases) van te nemen maatregelen bij een opleving van het coronavirus. De verschillen van basismaatregelen tot noodrem-maatregelen. Echter zijn er ook enkele maatregelen of aandachtspunten die van belang zijn gedurende elke fase van een eventuele opleving. Deze worden hier beschreven:

- Anticipeer bij toename in maatregelen niet alleen op de consequenties voor de fysieke gezondheid, maar ook op de mentale gevolgen voor kinderen en jongeren en de belasting van gezinnen.
 - o Heb aandacht voor opvang van kwetsbare kinderen
 - o Inventariseer hoe voorzieningen, die zwaarder belast worden tijdens een pandemie of die kunnen bijdragen aan het beter behapbaar maken van de gevolgen van een pandemie, snel kunnen worden opgeschaald.
 - o Denk bijvoorbeeld aan de Kindertelefoon, crisiszorg en hulp en ondersteuning bij omgang en contact in het geval van (complexe) scheiding.
- Als richtlijnen vanuit overheid en/of RIVM wijzigen, heeft dit vanzelfsprekend ook invloed op de maatregelenladder.
- Aandacht voor luchtkwaliteit en ventilatie. Zie voor een handreiking de toolkit op de website van de Rijksoverheid: ([Ventilatie: corona communicatiemateriaal en adviezen | Publicatie | Campagnetoolkits.nl](#)). Aan de beschreven adviezen wordt in iedere trede van de maatregelenladder aandacht gegeven.
- Heldere informatievoorziening met aandacht voor kinderen, jongeren en gezinnen en professionals is van belang in deze fase. De volgende aspecten worden meegenomen:
 - o Zorg voor zoveel mogelijk voorspelbaarheid en perspectief en zo min mogelijk ad hoc informatie. Bij te veel wijzigingen neemt de acceptatie van de maatregelen af. Wanneer er scenario's worden uitgewerkt is het belangrijk dat er duidelijkheid is over welke maatregelen er bij de verschillende scenario's zijn zodat jeugdigen, medewerkers en zorgorganisaties weten wat te verwachten.
 - o Opstellen van en afstemmen over gezamenlijke afwegingskaders, zodat bij verschillende organisaties of regio's vergelijkbare en navolgbare keuzes worden gemaakt. Hierbij dient rekening te worden gehouden met de diversiteit van (vragen van) jeugdigen en vormen van jeugdzorg. Tijdige communicatie en afstemming hierover binnen organisaties jeugdigen, hun gezinnen en medewerkers is belangrijk.
 - o Positieve communicatie: richt de communicatie op wat er wél kan en mag. Waardeer goed gedrag.
 - o Behoud contact met (diverse) jongerengroepen en andere vertegenwoordigers (zoals de cliëntenraad), laat ze meepraten en werk samen. Ook bij het formuleren van preventieve maatregelen. Vul niet in, maar luister naar hun advies.
 - o Voorgaand punt geldt ook ten opzichte van werknemers: behoudt contact en betrek OR en vakbonden.
 - o Informatievoorziening voor jeugdigen met een beperking, laaggeletterden en anderstaligen vraagt extra aandacht. Eventueel kan dit een impuls worden gegeven door inzet van sleutelfiguren.
- Overheid en zorgorganisaties werken samen met andere betrokken organisaties aan een goede uitvoering van het vaccinatiebeleid voor COVID-19 als onderdeel van een landelijk structureel programma, waarin het proces duidelijk en voorspelbaar is, zoals wie verantwoordelijk is voor het vaccineren van diverse doelgroepen.
- Overheid en sector beginnen tijdig met afspraken maken over verantwoordelijkheden en voorrang in geval van schaarste (zoals PBM en vaccinaties).
- Overheid en sector maken tijdig afspraken over financiële aspecten. Op meerdere aspecten worden financiële gevolgen verwacht wanneer het coronavirus weer verder oplaait in de samenleving. Aan de volgende aspecten kan dan worden gedacht:
 - o Meerkosten, zoals: PBM, extra personeel, arbo-proof werkplek, vervoer voor cliënten en preventief zelftesten van professionals
 - o Omzetsderving, zoals: 'no show', (ziekte)verzuim
 - o Ventilatie

Toelichting op de vier treden van de maatregelenladder

Basismaatregelen (trede 1)

Basis-, hygiëne- en aanvullende maatregelen zodat besmettingen kunnen worden voorkomen en contact, bezoek en hulp zo veel mogelijk door kunnen gaan. Sectoren ondersteunen de basisadviezen en doen wat wordt verstaan onder goed werkgeverschap.

- Aandacht voor basis hygiënemaatregelen (zie ook [de Toolkit](#) op de website van de Rijksoverheid):
 - o handen wassen: geef aandacht aan handen wassen door stickers op toiletdeuren en bij zeepompjes, of gebruik van posters in/bij panden;
 - o handgel gebruiksmogelijkheden bij binnenkomst en verlaten van een pand/plek;
 - o advies om afstand te houden en geen handen te schudden;
 - o hanteren algemene schoonmaak- en hygiëneprotocollen.
- Adviseren om te (zelf)testen bij klachten en thuis te blijven bij klachten.. Hierin volgt de sector de richtlijnen van het RIVM: [Informatie over testen | RIVM](#). [De Toolkit](#) op de website van de Rijksoverheid geeft handvaten voor de communicatie over (zelf)testen.
- Bij inzet BPM worden de richtlijnen van het RIVM gevolgd: [Uitgangspunten PBM bij verzorging, verpleging of medische behandelingen buiten het ziekenhuis | LCI richtlijnen \(rivm.nl\)](#). Wanneer professionals(preventief) persoonlijke beschermingsmiddelen (PBM) gebruiken in het contact, maken ze een zo kindvriendelijk mogelijke keuze. Bijvoorbeeld het gebruik van doorzichtige maskers of 'shields' bij hele jonge kinderen en jongeren met een auditieve beperking (ook m.b.t. beperking impact op kinderen jongeren).
- De sector zet in op creativiteit en positieve preventie: ventileren van ruimtes en kijkt waar het mogelijk en passend is om activiteiten buiten te laten plaatsvinden.
- Rondom het onderwerp 'veilig werken' worden de regels en richtlijnen van het RIVM gevolgd: [Adviezen voor bedrijven en instellingen \(generiek kader\) | RIVM](#).

Preventiemaatregelen (trede 2)

In deze 2^e trede neemt de sector aanvullende preventie- en adviesmaatregelen. De sector neemt naast bovenstaande maatregelen verdere maatregelen ter bevordering van de naleving van de (basis)regels ter preventie van de verspreiding van het coronavirus.

- Registratie van cliënten en/of bezoekers en het doen van een gezondheidscheck.
- Adviseren om te (zelf)testen, ook zonder klachten, indien conform de richtlijnen van RIVM.
- Adviseren om afstand te houden waar dat mogelijk is. Bijvoorbeeld door met bewegwijzering te werken.
- Extra aandacht voor heldere, concrete en positieve communicatie vanuit overheid en sector (wat mag wél).
- Extra aandacht voor fysiek én mentaal kwetsbare werknemers en cliënten (zie de [website van het RIVM](#)). Werkgevers maken nadere afspraken met werknemers die kwetsbaar zijn, en over het werken met kwetsbare cliënten.
- Extra aandacht voor luchtkwaliteit en ventilatie. Zie hiervoor kopje 'algemene aandachtspunten'.

Overheid:

- Overheid en sector maken afspraken over financiële aspecten (zie ook 'algemene aandachtspunten'). Mochten er nieuwe steunpakketten voor herstel en perspectief komen, zorg er dan voor dat de middelen de kwetsbare jongeren bereiken, zoals jongeren in de jeugdzorg. Zorg voor heldere en duidelijke informatie over en uitvoering van eventuele steunpakketten, en begin tijdig met afspraken maken met de sector.
- Aandacht voor professionals en organisaties in het jeugdveld, zoals maatregelen om de arbeidsmarkt te versterken, zodat zorgcontinuïteit gewaarborgd is.

Interventiemaatregelen (trede 3)

In deze 3e trede van de maatregelenladder staan maatregelen die ter voorkoming zijn van 'noodrem-maatregelen' en ter voorkoming van verslechterende (mentale) gezondheid van jeugd

en professionals. Sector én overheid hebben verantwoordelijkheden en werken, aanvullende op bovenstaande maatregelen, samen.

- *De sector zelf:*

- Inzet van alternatieve (bijvoorbeeld online) mogelijkheden voor jeugdzorg/blended care die voldoen aan privacy-wetgeving: bij oplopende besmettingen zijn professionals beter toegerust om in sommige gevallen ook online contact te hebben met kinderen, jongeren en gezinnen. Alleen online contact volstaat niet, maar kan wel een middel zijn om contact te blijven houden met kinderen, jongeren en gezinnen. Voor niet-cliënt gebonden functies kan een dwingender thuiswerk-advies worden bepaald door de werkgever.
- Extra aandacht voor werkdruk, mentale- en fysieke gezondheid van professionals.
- Extra aandacht voor gevolgen van eventuele sluitingen van basisvoorzieningen op pleeggezinnen, gezinshuizen, kwetsbare gezinnen en ouders met essentiële beroepen. Tref daarin maatregelen ter ondersteuning, zowel sector als overheid. Het uitgangspunt voor de sector blijft dat basisvoorzieningen, zoals onderwijs, te allen tijde open zullen blijven.
-

- *De overheid:*

- Draagt zorg voor een mogelijkheid om prioritaire teststraten te openen voor (jeugd)zorgprofessionals bij toenemende testvraag en doorlooptijden van reguliere teststraten.
- Als er een algemene mondkapjesplicht wordt ingevoerd in de maatschappij, dan zal deze lijn worden vertaald naar de jeugdzorg. Hierbij dient rekening te worden gehouden met de kwetsbaarheid en communicatiemogelijkheden van jongeren. Er is behoefte aan uniformiteit en eenheid in maatregelen, die daardoor ook beter uitlegbaar zijn.

Noodrem / Worst case scenario (trede 4)

Een situatie van een worst case scenario is voor de sector jeugdzorg geïnterpreteerd als: dat veel kinderen, jongeren, opvoeders en professionals ziek worden en in isolatie moeten. Mogelijke gevolgen kunnen zijn: oplopende spanningen in gezinnen, negatieve beïnvloeding welbevinden van jongeren, personeelstekorten en -uitval en druk op de continuïteit van zorg.

Voor dit scenario gelden alle bovenstaande maatregelen nog steeds. Daarbij zijn enkele extra aandachtspunten gewenst:

- Hier is extra aandacht voor het belang van de ontwikkeling en het welzijn van kinderen/jongeren ten opzichte van het belang van terugdringen en verspreiding van het coronavirus. Vergaande maatregelen kunnen grote negatieve effecten hebben op de ontwikkeling van (kwetsbare) kinderen en jongeren.
- Verbreed de definitie en kijk op kwetsbaren. Kwetsbare gezondheid beperkt zich niet alleen tot fysieke gezondheid. Maar kinderen en jongeren kunnen ook kwetsbaar zijn door bijvoorbeeld mentale problemen. Daarnaast hebben (mentale) problemen ook invloed op het gezin van het kind/jongere, en dient ook mee te worden genomen.
- Bij de (noodzakelijke) zorg wordt indien nodig gebruikt gemaakt van PBM om een veilige werkomgeving voor medewerkers te waarborgen. Dit geldt ook in eerdere treden. Een veilige werkplek is randvoorwaardelijk voor het kunnen voorzetten van (noodzakelijke) diensten.